

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/170995,Dzien-Pamieci-Wiezniow-Obozu-Dulag-121-i-Niosacych-Im-Pomoc-Pruszkow-24-wrzesnia.html>
26.04.2024, 22:00

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc - Pruszków, 24 września 2022

Organizatorem uroczystości było Muzeum Dulag 121, Instytut Pamięci Narodowej, Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Miasto Pruszków oraz Powiat Pruszkowski. Tegoroczne obchody zostały objęte Patronatem Narodowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości.

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Zdzisław Zaborski ps. „Błyskawica” podczas uroczystości przed pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc. Polowa msza św. – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dzień Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dr Mateusz Szpytma podczas uroczystości przed pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Dr Mateusz Szpytma składa kwiaty podczas uroczystości przed pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Adrianna Garnik (IPN)

Adam Siwek, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN, składający kwiaty na terenie Cmentarza Szpitalnego w Tworkach – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Adam Siwek, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN, składający kwiaty na terenie Cmentarza Szpitalnego w Tworkach – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Kwaterna ofiar obozu przejściowego Dulag 121 na terenie Cmentarza Szpitalnego w Tworkach – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Uroczystości przed tablicą upamiętniającą ofiary Dulagu 121 na Cmentarzu Żbikowskim – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

IPN upamiętnia więźniów obozu przejściowego Dulag 121– Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Uroczystości przed tablicą upamiętniającą ofiary Dulagu 121 na Cmentarzu Żbikowskim – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Adam Siwek składa kwiaty przed tablicą pamiątkową przy bramie głównej Cmentarza Żbikowskiego – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Adam Siwek składa kwiaty przed tablicą pamiątkową przy bramie głównej Cmentarza Żbikowskiego – Pruszków, 24 września 2022. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

24 września 2022 o godz. 14.00 rozpoczęły się oficjalne uroczystości pod pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” na terenie byłego obozu Durchgangslager 121 w Pruszkowie. Instytut Pamięci Narodowej reprezentował zastępca prezesa dr Mateusz Szpytma.

Zebrani wzięli udział w polowej mszy św. w intencji ofiar obozu przejściowego, koncelebrowanej przez księdza prałata Mariana Mikołajczaka i księdza kanonika Bogdana Przegalińskiego, proboszcza parafii Niepokalanego Poczęcia NMP w Pruszkowie. Ksiądz Przegaliński w swojej homilii zwrócił uwagę nie tylko na więźniów obozu, lecz również na otwartość serc osób, które wychodziły na przeciw ich potrzebom:

Jesteśmy dumni, że w historii naszego narodu jest wiele takich osób, które doskonale wiedziały co to znaczy Bóg, honor i Ojczyzna. Oby dla nas nie były to czcze słowa, które powtarzamy, ale by za tymi słowami rodziły się postawy dobre, szlachetne, kierujące nasze myśli i serca ku dobru Ojczyzny.

Po odśpiewaniu hymnu nastąpiły przemówienia, Apel Pamięci oraz ceremonia złożenia kwiatów i wieńców. Uroczystości uświetniały swoją obecnością liczne poczty sztandarowe i Kompania Reprezentacyjna Wojska Polskiego.

Jednym ze wzruszających momentów było wręczenie Zdzisławowi Zaborskiemu ps. *Błyskawica* honorowej odznaki „Kolumbowie Rocznik 20” , ustanowionej w stulecie odzyskania Niepodległości postanowieniem prezesa ŚZŻAK. Urodzony w 1925 roku w Pruszkowie Zdzisław Zaborski to żołnierz AK, działacz środowisk kombatanckich, znawca wojennych dziejów Pruszkowa i jego okolic, a także autor książek poświęconych tej tematyce: „Durchgangslager121. Niemiecka zbrodnia specjalna” czy „Trwaliśmy przy tobie, Warszawo”.

Odwołując się do historii obozu przejściowego w Pruszkowie dr Mateusz Szpytma powiedział:

Tędy przeszła i tu była ciemżona Warszawa – kilkaset tysięcy ofiar, które w strasznych warunkach tędy przeszły, kilka tysięcy zamordowanych, wiele tysięcy tych, którzy zostali inwalidami, setki tysięcy osób pozbawianych domów.

Dr Szpytma przytoczył też fragment zeznań Henryka Stanisława Kordosa – więźnia Dulagu 121 i ofiary ciężkiego pobicia w czasie niemieckiego śledztwa. Oprawcy próbowali wymusić na nim przyznanie się do udziału w powstaniu warszawskim. Złamano mu dwa żebra, uszkodzono rękę – stał się trwałym inwalidą. Te wspomnienia nie są najdrastyczniejszymi, jakie znajdują się w zbiorach Archiwum IPN. Jak zapewnił zastępca prezesa, Instytut Pamięci Narodowej nigdy nie zapomni o ofiarach tego niemieckiego obozu, a przerażające świadectwo minionych czasów zobowiązuje nas wszystkich do walki o pamięć i prawdę.

Zaprosił również do udziału w [promocji książki Marii Zimy-Marjańskiej](#), której badania dały podstawy do zmiany ustawodawczej i nadania uprawnień osobom represjonowanym byłym więźniom Dulagu 121 w Pruszkowie.

Do zebranych listy skierowali m.in.: Mariusz Błaszczak – wiceprezes Rady Ministrów, minister obrony narodowej, Marlena Małąg – minister Rodziny i Polityki Społecznej, Adam Struzik – Marszałek Województwa Mazowieckiego, Jan Józef Kasprzyk – szef Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz premier Mateusz Morawiecki.

Warszawa – miasto niepokorne. Pierwsza stolica, która przeciwstawiła się zbrodniczemu totalitaryzmowi, została uznana przez Niemców za główny ośrodek polskiego oporu. Poddana brutalnemu, bezwzględniemu terrorowi po wybuchu powstania została skazana na zagładę – rozkazem Hitlera miała zostać zrównana z ziemią.

Już 6 sierpnia 1944 roku okupant podjął decyzję o przymusowym wysiedlaniu ludności cywilnej z walczącego, zamienionego w morze ruin miasta. Prawdziwy exodus zaczął się jednak po upadku powstania. Mieszkańcy Warszawy i ościennych miejscowości trafiali do obozu przejściowego w Pruszkowie. To im, w dniu Pamięci Więźniów Obozu Dulag 121 i Niosących Im Pomoc, pod pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” oddajemy należną cześć

- napisał prezes Rady Ministrów.

List do uczestników uroczystości skierował też prezes Prawa i Sprawiedliwości, Jarosław Kaczyński:

Więżniowie Dulagu 121, z których część straciła życie i zdrowie, doświadczyli w nim ogromu cierpień fizycznych i psychicznych. Ale tam gdzie szaleje zło, objawia się dobro. Manifestowało się ono w obozie i wokół niego w niebywałej skali i nasileniu. Więzionym pomagali na terenie obozu wolontariusze, żywność dostarczała okoliczna ludność, która też, bo były to przecież pierwsze miesiące szóstego roku wojny, w wielkiej mierze niedojadała jeśli nie głodowała. (...) Ogrom tej pomocy niesionej w skrajnie trudnych warunkach przywodzi na myśl intensywność gościnności, którą okazujemy ukraińskim uchodźcom wojennym i pokazuje wspólnotę losów społeczeństw, które padły ofiarą wojen.

Według różnych szacunków pomiędzy 6 sierpnia 1944 a 16 stycznia 1945 przez obóz Dulag 121 przeszło od 340 tysięcy do 650 tysięcy warszawiaków oraz mieszkańców podwarszawskich miejscowości, z czego aż ok. 65 tysięcy trafiło do obozów koncentracyjnych. Na roboty przymusowe do III Rzeszy wywieziono od 87 tysięcy do 160 tysięcy osób. Dzięki odwadze osób niosących pomoc więźniom, z obozu udało się wyprowadzić i znaleźć schronienie dla niemal 100 tysięcy osób.

Wcześniej tego dnia oddano hołd ofiarom obozu przejściowego przy tablicach memoratywnych na terenie Pruszkowa.

W południe Adam Siwek, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN, na terenie Cmentarza Szpitalnego w Tworkach złożył kwiaty pod tablicą upamiętniającą więźniów Dulag 121. Następnie o godz. 13:00 na Cmentarzu Żbikowskim w Pruszkowie, składając przed tablicą pamiątkową przy bramie głównej wiązanekę, w imieniu IPN oddał hołd wszystkim zmarłym i poległym więźniom pruszkowskiego obozu.

Zwieńczeniem tegorocznych obchodów był [spektakl muzyczny IPN „Pejzaż polski” w wykonaniu zespołu Les Femmes](#). Koncert rozpoczął się o godz. 17.00 w Centrum Kultury i Sportu w Pruszkowie.